Ruigrok NetPanel
ONDERZOEK MET VISIE

COB-FOCUSGROEPEN, 4e KWARTAAL 2015, ZWOLLE

EVELIEN BESSELING
GERARD BLOMSMA

AMSTERDAM, NOVEMBER 2015

COB-FOCUSGROEPEN, 4e KWARTAAL 2015, ZWOLLE

EVELIEN BESSELING
GERARD BLOMSMA

AMSTERDAM, NOVEMBER 2015

RESEARCH KEURMERKGROEP
Gecertificeerd marktonderzoek

Een kwalitatief onderzoek in opdracht van het Sociaal en Cultureel Planbureau, uitgevoerd door Ruigrok | NetPanel, oktober-november 2015.

Silodam 1a, 1013 AL Amsterdam, Telefoon 020-6238512, e-mail: info@ruigroknetpanel.nl, www.ruigroknetpanel.nl, KvK 34135878, BTW 809001469B01, Bank 659170264, ISO 9001 certificaat sinds 1997, lid van Research Keurmerkgroep sinds 2002

INHOUDSOPGAVE

VOORAF 4

1 Inleiding 5
1.1 Achtergrond 5
1.2 Indeling van het rapport 5

2 Onderzoeksopzet 6
2.1 Methode 6
2.2 Deelnemers 6
2.3 Uitvoering 6

INZICHTEN 7

3 Referentiekader 8
3.1 Beschouwing van de gesprekken 8
3.2 Achtergrond van de deelnemers 9

4 Resultaten 10
4.1 Stand van zaken in de Nederlandse samenleving 10
4.2 Vragen uit kwantitatief onderzoek 18
4.3 Verdiepingsthema: positie van Mbo'ers in werk en samenleving 22
4.4 Afsluitende opmerkingen van de deelnemers 29

CONCLUSIES 29

5 Conclusies 30

BIJLAGEN 33

Deelnemerslijsten
Topic list

VOORAF

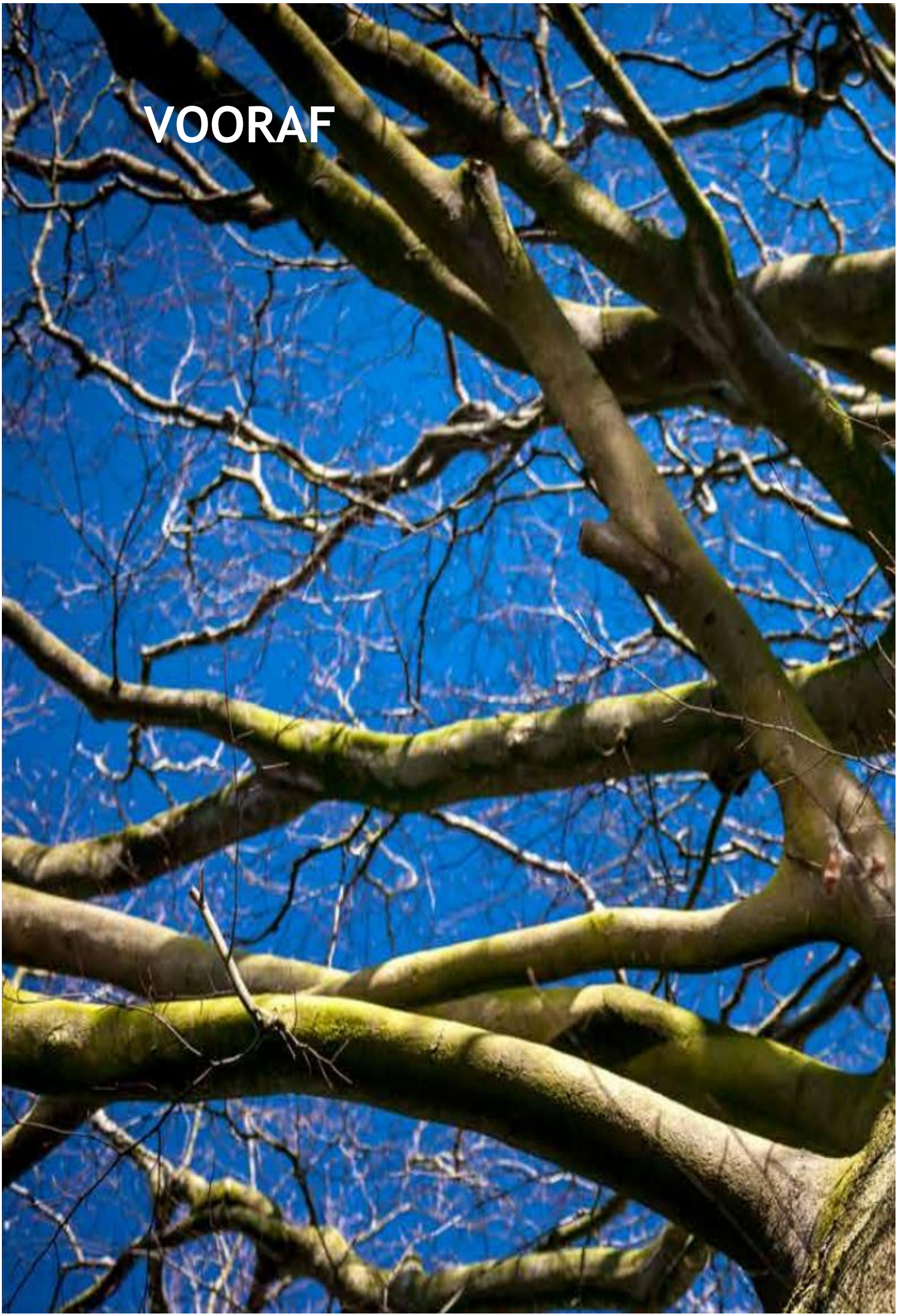

1 INLEIDING

1.1 ACHTERGROND

Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) voert sinds 2007 het Continu Onderzoek Burgerperspectieven (COB) uit. Dit onderzoek heeft tot doel ontwikkelingen in persoonlijke en maatschappelijke zorgen van Nederlanders te volgen en te analyseren. Door middel van enquêtes en verdiepend kwalitatief onderzoek (in de vorm van focusgroepen en in de vorm van telefonische interviews) worden ontwikkelingen in perspectieven van burgers gevolgd.

Sinds 2013 verzorgen Veldkamp en Ruigrok | NetPanel de focusgroepen als onderdeel van het COB, in het tweede en het vierde kwartaal. In elk van deze kwartalen worden vier focusgroepen met burgers uitgevoerd. Zowel Veldkamp als Ruigrok | NetPanel voeren elk twee van de vier focusgroepen uit, beide op een verschillende locatie in het land.

Per onderzoeksronde (focusgroepen) staan in ieder geval de volgende onderwerpen centraal:
- Wat is de stand van zaken in de Nederlandse samenleving volgens de burgers?
- Hoe moeten bepaalde onderzoeksresultaten uit het kwantitatieve onderzoek worden geduid en verklaard?

Daarnaast wordt een specifiek thema besproken met de burgers. Het thema in dit vierde kwartaal van 2015 is:
- Positie van mbo'ers in werk en samenleving.

1.2 INDELING VAN HET RAPPORT

In dit rapport doen we verslag van de twee focusgroepen die Ruigrok | NetPanel op donderdag 15 oktober 2015 in Zwolle heeft geleid.

In hoofdstuk 2 is de onderzoeksopzet te vinden. In hoofdstuk 3 besteden we aandacht aan de beschouwing van de gesprekken en de achtergrond van de deelnemers. Hoofdstuk 4 beschrijft de verkregen inzichten. Het rapport sluit af met de belangrijkste conclusies. In de bijlagen zijn de selectieopdracht, deelnemerslijsten en de topic list opgenomen.

Quotes van deelnemers zijn *cursief* weergegeven. Per quote staat aangegeven van welk type deelnemer deze afkomstig is, door de aanduiding M1 t/m M8 (groep 1) en M9 t/m M16 (groep 2). In de deelnemerslijsten in de bijlagen is te zien welke achtergrondkenmerken bij deze aanduidingen horen.

2 ONDERZOEKSOPZET

2.1 METHODE

Het onderzoek is uitgevoerd in de vorm van focusgroepen, omdat dit – door de discussie – een goede methode is om te horen wat leeft onder burgers en hoe zij over bepaalde onderwerpen denken en praten.

Het is belangrijk om rekening te houden met de indicatieve aard van kwalitatief onderzoek. Kwalitatief onderzoek gaat in op *welke* aspecten van belang zijn en *niet* de *cijfermatige verdeling* van die aspecten.

De gesprekken zijn gevoerd volgens een topic list die in overleg met het SCP tot stand gekomen is. Deze topic list is in de bijlagen te vinden.

2.2 DEELNEMERS

We hebben gesproken met 16 burgers, als volgt verdeeld:

- Groep 1, mbo'ers (MBO-2 tot en met MBO-4), n=8
- Groep 2, mbo'ers (MBO-2 tot en met MBO-4), n=8

In de selectie is rekening gehouden met een spreiding op geslacht, samenstelling huishouden, leeftijd, opleidingsniveau, bezigheid / branche waarin men werkzaam is en woonplaats (zowel uit Zwolle zelf als uit omliggende (kleine) gemeenten).

De selectie van de deelnemers is verzorgd door een professioneel respondentenselectiebureau[1]. Het selectiedocument en de volledige deelnemerslijsten zijn als bijlagen te vinden.

2.3 UITVOERING

De focusgroepen hebben plaatsgevonden op donderdag 15 oktober 2015, in de namiddag en avond, in onderzoekslocatie Inview in Zwolle. Het SCP heeft van de gelegenheid gebruik gemaakt mee te kijken met de focusgroepen en input te geven. De deelnemers hebben als dank voor hun deelname een geldelijke vergoeding (40 euro) ontvangen.

Van beide groepen zijn notulen en dvd-opnames gemaakt. De opnames bewaren wij op verzoek van het SCP maximaal vijf jaar. De deelnemers hebben hun handtekening gezet als toestemming voor het intern gebruiken van de opnames door de opdrachtgever.

[1] CG Selecties is een selectiebureau dat voldoet aan de kwaliteitseisen conform het Research Keurmerk [based on ISO 20252].

INZICHTEN

3 REFERENTIEKADER

3.1 BESCHOUWING VAN DE GESPREKKEN

Groep 1
Groep 1 is een wat gemêleerd gezelschap. Er zitten uiteenlopende types aan tafel wat ervoor lijkt te zorgen dat in deze groep weinig sprake is van een saamhorigheidsgevoel. Het is meer een groep met individuen. De eerste helft van de groep waarin de stand van zaken in de Nederlandse samenleving wordt besproken, verloopt wat moeizaam in die zin dat men weinig herkenning vindt in elkaar en elkaar weinig bijval kan geven. In het begin is zelfs sprake van een korte maar wat heftige discussie tussen twee deelnemers waarin blijkt dat zij recht tegenover elkaar staan. Er kwam een festival, Decibel, ter sprake waarbij de een aanwezig was en de ander last had gehad van geluidsoverlast. Afgezien van dit 'incident' verliep de rest van de groep overigens harmonieus.

Een van de deelnemers neemt weinig deel aan de discussie en reageert soms wat afwezig of geïrriteerd op vragen van de groepsleider. Een andere deelnemer spreekt met name over zijn ervaringen als ondernemer – en minder als burger – en komt regelmatig uitgebreid terug op vrijwilligerswerk dat hij doet. Deze deelnemers is trots op en enthousiast over dit vrijwilligerswerk maar hierdoor verdwijnt het thema van dat moment soms wat naar de achtergrond.

Daarnaast is in deze groep enigszins sprake van tegenstellingen. Enkele deelnemers hebben bijvoorbeeld een uitgesproken mening over de vluchtelingenstroom, terwijl andere deelnemers aangeven enige humaniteit op dit vlak te missen.

In het afsluitende deel waarin de positie van mbo'ers op de arbeidsmarkt ter sprake komt, weten de verschillende deelnemers elkaar meer te vinden en is meer sprake van een gedeeld gevoel als mbo'ers.

Groep 2
In groep twee is er sprake van meer saamhorigheid tussen de verschillende deelnemers. Men is het op veel punten met elkaar eens, men vult elkaar vaak aan en de sfeer is prettig. Twee dames in de groep nemen vaak het voortouw in de discussie en nemen de rest enigszins op sleeptouw. Wel dreigt de mening van de andere deelnemers hierdoor enigszins ondergesneeuwd te raken, waardoor de gespreksleider het groepsproces enigszins moet bijsturen.

Opvallend is de trots waarmee de mbo'ers in deze groep spreken over hun positie als mbo'er op de arbeidsmarkt en in de maatschappij. Dit draagt in hoge mate bij aan het groepsgevoel onder de deelnemers in deze groep.

3.2 ACHTERGROND VAN DE DEELNEMERS

Groep 1
Drie deelnemers in de groep zijn werkloos, een van hen is in de week voorafgaand aan de groepsdiscussie haar baan verloren. Een deelnemer is zelfstandig ondernemer (exploitatie van apparaten). De rest is werkzaam bij een werkgever als monteur, fitnessleraar en twee deelnemers zijn werkzaam in de zorg (thuiszorg en gehandicaptenzorg).

In deze groep bevindt zich een niet-westerse allochtoon (getrouwd met 5 kinderen). Een deelneemster is thuiswonend bij haar ouders (zonder kinderen). Drie deelnemers zijn alleenstaand, waarvan een een co-ouderschap heeft over twee kinderen. De andere vier deelnemers zijn getrouwd. Twee van hen hebben geen kinderen, de anderen hebben vijf kinderen (tussen 3-18 jaar oud) en twee kinderen (35 en 26 jaar oud).

Groep 2
De deelnemers in de groep zijn allen werkzaam. Twee deelnemers zijn werkzaam bij de NS (conducteur en storingsdienst) en twee deelnemers werken in de horeca (management assistent en salesmedewerker). De overige deelnemers werken bij een verhuurbedrijf, bij een automatiseringsbedrijf en in beroepen als administratief medewerker en als postkoerier.

Een deelnemer is naast haar baan in de horeca ook werkzaam als zzp-er en geeft salesadvies aan bedrijven.

Een deelnemer is alleenstaand (met twee kinderen, 33 en 26 jaar oud) en twee deelnemers zijn samenwonend, waarvan een met een jong kind (2 jaar oud). Vijf deelnemers zijn getrouwd, waarvan vier met kinderen.

4 RESULTATEN

4.1 STAND VAN ZAKEN IN DE NEDERLANDSE SAMENLEVING

Om de stand van zaken in de Nederlandse samenleving in kaart te brengen, hebben we een associatieoefening toegepast. Om zoveel mogelijk primaire associaties bij de huidige Nederlandse samenleving te verzamelen, heeft de gespreksleider de deelnemers één voor één aangewezen, waarbij de deelnemers een woord moesten noemen dat in hun ogen de stand van de Nederlandse maatschappij weergeeft. Vervolgens zijn de genoemde woorden plenair verder verkend. Dit heeft als voordeel dat elke deelnemer de kans krijgt om zijn associaties te noemen, wat voorkomt dat de eerst besproken associatie leidend wordt in de discussie.

Om dit eerste deel van de sessie af te sluiten is de balans opgemaakt: gaat het nu de goede of slechte kant op met Nederland?

De volgende associaties zijn genoemd in de groepen. In de tabel staan de associaties die uitgebreider ter sprake zijn gekomen gerangschikt naar belang. Het belang is bepaald op basis van wat de verschillende deelnemers zelf wilden bespreken, de mate van bijval van andere deelnemers, de mate waarin een onderwerp gedurende de hele discussie op tafel kwam en de intensiteit waarmee men over het onderwerp sprak.

	Groep 1	**Groep 2**
Negatief	Meer asielzoekers / vluchtelingenbeleid Omgangsvormen: mensen zijn op zichzelf / luisteren niet naar elkaar Bezuinigingen Werkeloosheid Gezapigheid Invloed van media Nieuwe flexwet Te veel wet- en regelgeving voor ondernemers Politici komen verkiezingsbeloftes niet na	Vluchtelingenproblematiek De zorg / ouderenzorg Onzekerheid over economisch herstel (Jeugd)werkeloosheid Discussies als de Zwartepietendiscussie Terrorismedreiging (IS), rol van defensie Eenzaamheid Nederlands voetbalelftal die kwalificatie voor EK 2016 mist
Positief	Sociale voorzieningen	Ontwikkeling op de huizenmarkt

In de onderstaande paragraven beschrijven we de belangrijkste onderwerpen die volgens de deelnemers op dit moment de Nederlandse samenleving kenmerken. De volgende onderwerpen leven onder de mbo'ers het meest:

- Vluchtelingen (paragraaf 4.1.1);
- Economisch herstel (paragraaf 4.1.2);
- Omgangsvormen (paragraaf 4.1.3);
- Zorgen over voorzieningen voor ouderen (paragraaf 4.1.4).

In paragraaf 4.1.5 wordt de balans opgemaakt; gaat het de goede of de slechte kant op met Nederland?

4.1.1 Vluchtelingen

De deelnemers vinden de ontwikkelingen rondom vluchtelingen zorgelijk. In beide groepen plaatsen verschillende deelnemers zonder twijfel dit onderwerp bovenaan hun zogenaamde 'zorgenlijst'. Men maakt zich vooral zorgen over:

- de hoeveelheid vluchtelingen, waarbij ook sprake is van vluchtelingen die niet om veiligheidsredenen maar om economische redenen het thuisland verlaten;
- de onrust die de vluchtelingenstroom met zich meebrengt in de samenleving;
- het ontbreken van een lange termijn beleid van de regering. In paragraaf 4.2 behandelen wij dit onderwerp uitgebreid, omdat het als onderwerp van de COB-enquête ter sprake is gebracht in de groepen.

4.1.2 Economisch herstel, of toch niet?

Geen helder beeld

In beide groepen komt de economische situatie in Nederland op tafel. Het blijkt dat men voor zichzelf nog geen helder beeld heeft in hoeverre sprake is van een economisch herstel. Men hoort in de media / van economen dat de economie aantrekt. Hier zijn enkele mbo'ers wat achterdochtig over. Zij menen dat positieve berichtgeving over de economie als doel heeft burgers meer te laten uitgeven en op deze manier de economie een impuls te geven. De deelnemers maken verschillende afwegingen in het oordeel over de status van de economie, de volgende onderwerpen komen voorbij (en behandelen we hieronder):

- Persoonlijke ervaringen als bestedingsruimte en ontslag;
- Bezuinigingen;
- Stijgende ziektekosten.

Toch heerst ook het gevoel dat we het in Nederland zo slecht niet hebben en dat de zwaarste crisisperiode achter de rug is.

Wisselende persoonlijke ervaringen: nog steeds werkeloosheid, maar een aantrekkende vacaturemarkt
Als men naar de eigen situatie kijkt, dan blijken de ervaringen uiteen te lopen. Een deelnemer gaat af op de eigen portemonnee en merkt dat hij minder bestedingsruimte krijgt (M7): *Ik heb een kleine portemonnee en ik merk niet dat het beter wordt. Dingen worden alleen maar duurder dus ik heb alleen maar minder*. Anderen hebben hun baan verloren of kennen personen in de naaste omgeving die als gevolg van baanverlies in een financieel zware situatie terecht zijn gekomen. Werkeloosheid draagt men in beide groepen dan ook aan als iets wat bij deze tijd hoort. In groep 2 benoemt een deelnemer specifiek de jeugdwerkeloosheid waar hij zich zorgen over maakt. Een deelnemer voegt daaraan toe dat het verhogen van de pensioengerechtigde leeftijd de jeugdwerkeloosheid niet ten goede komt. Bovendien begrijpt hij dit beleid niet, omdat langer doorwerken voor een aantal beroepen zwaar is (M15): *De AOW-leeftijd vind ik een punt waar ik me kwaad om kan maken. De jeugdwerkloosheid groeit. Ouderen moeten langer doorwerken. Mensen met slijtende beroepen kunnen niet veel langer doorwerken. Ik geef het ze te doen*.

Een aantal deelnemers heeft wel het idee dat de ergste crisistijd voorbij is. Men baseert dit op de aantrekkende vacaturemarkt en op de ervaring dat men zelf nauwelijks of geen negatieve effecten van de crisis ondervonden heeft. Ook deelnemers die werkzoekend zijn, denken dat de crisis over het hoogtepunt heen is. Men spreekt doorgaans ook in de verleden tijd wanneer men het over de crisis heeft:
M3: *We hebben het ergste gehad met de crisis denk ik*.
M2: *Ik heb niet heel veel last gehad van de crisis. Op het hoogtepunt van de crisis hebben wij ons huis gekocht*.
M3: *Mijn kinderen hebben erg veel last van de crisis gehad. Net een huis gekocht, baan kwijt. Dat is natuurlijk heel erg. Dan zit je nog hoog in je hypotheek en je bent nog zo jong*.
M5: *Wij hebben ook wel eens moeten kijken of wij ons huis niet moesten verkopen*.
M2: *Ik heb wel het idee dat de crisis tegen het eind loopt. Er zijn veel meer vacatures op het moment*.
M6: *In Zwolle doen we het goed ten opzichte van het landelijk gemiddelde*.

In groep 2 draagt een deelnemer aan dat de huizenmarkt weer aantrekt. Dit heeft deze deelnemer echter van horen zeggen, het blijft bij dit voorbeeld en de andere deelnemers geven geen blijk van herkenning of bijval:
M14: *De huizenmarkt wordt beter. Dat is het enige dat volgens mij goed gaat, uitgaande van de nieuwsberichten*.
M16: *Ik denk niet dat ik mijn huis nu kan verkopen*.

Bezuinigingen
Dat de deelnemers nog niet volmondig spreken over een economisch herstel schrijft men ook toe aan de constatering dat burgers op verschillende manieren geconfronteerd worden met bezuinigingen.

In groep 1 twijfelt men aan de mate van economisch herstel doordat men zelf of in de nabije omgeving effecten ziet van bezuinigingen. Voorbeelden die op tafel komen zijn bezuinigingen op het gebied van studiefinanciering, in de zorg en bijvoorbeeld op het gebied van taallessen

voor nieuwkomers (waardoor deze groep minder kansen krijgt om zich aan te passen aan de Nederlandse samenleving).

Een deelnemer die gaat studeren merkt op dat zij voor haar studie volledig moet lenen en geen studiefinanciering krijgt (M8): *Er is steeds minder geld voor mensen om een studie te volgen. Kinderen uit een gemiddeld gezin kunnen moeilijk studeren.* Verschillende deelnemers in de groep vallen haar bij en schetsen een weinig rooskleurig toekomstperspectief op de arbeidsmarkt. Volgens de deelnemers is het niet makkelijk om een baan te vinden, laat staan een vaste baan. Als gevolg daarvan zal zij ook niet snel voor een koopwoning in aanmerking komen, zegt men. Wat betreft het verkrijgen van een vast dienstverband, is het volgens de deelnemers voor werkgevers makkelijk en aantrekkelijk om werknemers geen vast contract aan te bieden:
M3: *En dan moet je na je opleiding nog maar een baan zien te vinden.*
M2: *Ja, en je kan geen huis kopen, want je hebt een dikke studielening. Verder ben ik van mening dat de uitzendbureaus weg moeten. Mensen maken dan een eerlijkere kans op een baan.*
M6: *Als ondernemer wil ik daar wel wat over zeggen. Ik kies liever iemand via het uitzendbureau. Die hoef ik dan ook alleen maar te betalen als ik hem nodig heb.*
M2: *Als werkgever kun je ook iemand voor een half jaar in dienst nemen.*
M1: *Het uitzendbureau is gewoon een veiligheidsmarge die werkgevers inbouwen. Makkelijk ontslag et cetera.*
M2: *Dat is ook met de nieuwe flexwet. Nog meer tijdelijke contracten zonder dat een vast contract volgt.*

Stijgende ziektekosten
De deelnemers merken dat burgers steeds meer zelf de rekening moeten betalen. Het sterkst merkt men dit op het gebied van de gezondheidszorg. Men ervaart steeds meer zelf te moeten betalen voor zorgvoorzieningen en wordt geconfronteerd met een hoger eigen risico, terwijl het basispakket van de ziektekostenverzekering steeds beperkter wordt. Dat treft vooral de lage en modale inkomens, zeggen de deelnemers:
M15: *We hebben het hartstikke goed, maar er word steeds meer van afgeknabbeld en dat geeft mensen een slecht gevoel en daar moeten we voor oppassen.*
M15: *Bij de armen komt het harder aan dan bij de rijkeren. De mensen met modale en onder modale inkomens.*
M9: *Mijn vrouw werkt bij een verzekeraar. Er zijn veel betalingsregelingen om het allemaal maar te kunnen bekostigen. Zometeen moet er voor de huisarts ook worden betaald. Op bestuurlijk niveau worden de zakken gevuld en voor ons is het niet te betalen.*
M16: *Het basispakket word steeds meer uitgekleed. Je moet bijna altijd wel een aanvulling hebben. Daar moet denk ik wel naar gekeken worden. Als je kijkt naar arm en rijk…daar zou anders naar gekeken moeten worden. Het oude systeem zou eerlijker en beter zijn.*

We hebben het zo slecht nog niet
Ondanks de bezuinigingen vinden de deelnemers dat we in Nederland nog steeds 'niet mogen klagen'. Zo relativeert de deelneemster die haar huis vermoedelijk niet kan verkopen de economische situatie. Zij is van mening dat Nederlanders, ook werkelozen, het niet slecht hebben. De andere deelnemers reageren instemmend op haar pleidooi.
M16: *Ik ben wel blij dat ik in Nederland woon. Er is tenminste zorg. Het is wel duur enzo, maar je kunt wel gewoon naar de dokter. In de basis is alles geregeld. Ik heb een dak boven mijn hoofd en ook als je geen werk hebt, heb je wel inkomen.*
M10: *Eigenlijk hebben we het zo slecht nog niet. Om mij heen zie ik geen hele zorgelijke dingen.*
M11: *Ik ben naar Parijs geweest en daar zie je veel mensen bedelen, dat zie je hier weinig. Onder viaducten zijn bijna hele dorpen en dat zie je hier eigenlijk niet gebeuren.*
M15: *Je ziet het wel veel meer in Nederland.*
M12: *Klopt ja.*

4.1.3 Verruwing in de samenleving / omgangsvormen

In groep 1 kaarten de mbo'ers op verschillende momenten de omgangsvormen 'van tegenwoordig' aan. In de huidige maatschappij hebben anderen vaak direct (te snel) een oordeel klaar, vindt een aantal deelnemers. Men verwondert zich erover dat mensen niet meer de discussie aangaan of zich in zaken verdiepen alvorens een mening te uiten. Een deelnemer draagt een voorbeeld aan over zijn ervaringen met een festival, waarvan hij geluidsoverlast ondervindt. Op dit moment ontstaat even een pittige discussie aan tafel tussen deze en een andere deelnemer die toevallig dit festival bezocht heeft. Hij ergert zich aan het feit dat mensen meteen komen klagen over harde muziek als dit eens 'een keertje' gebeurt. Deze twee deelnemers staan recht tegenover elkaar, de groep kijkt toe en mengt zich niet in de discussie:
M4: *Ik mag me graag bemoeien met discussies als de zwartepietendiscussie, maar mensen luisteren niet goed naar elkaar. In de stad speelt bijvoorbeeld het decibellenprobleem. Als je tegen bent word je direct gezien als een ouwe lul. Je word direct veroordeeld. Mensen luisteren niet.*
M6: *De meeste stemmen gelden was het vroeger, maar tegenwoordig kan een kleine groep iets bewerkstelligen. Je moet met iedereen maar rekening houden. Als een kleine groep zich irriteert aan zwarte piet, dan moet iedereen zich maar aanpassen. Geldt ook voor mensen die bij een park wonen waar wel eens een feest wordt gegeven. In 365 dagen is er een keer een festival. Dan moet je niet zeiken.*
M4: *Het gaat mij om het feit dat er niet naar elkaar geluisterd wordt. Mensen laten zich direct negatief uit. Je wordt monddood gemaakt.*

Een andere deelnemer draagt een voorbeeld aan van een vader die in het bijzijn van zijn kinderen uitviel, nadat zij hem aansprak op bepaald gedrag (M2): *Anderhalf jaar geleden liep ik op straat en twee kinderen gilden op straat. Ik sprak de vader aan en hij zou me bijna aanvliegen. De ouders laten de kinderen het maar gewoon doen. Hij zei zelfs tegen zijn kinderen maak maar zoveel herrie als je wilt en zo lang als je wilt.*

Enkele deelnemers schrijven het gegeven dat veel burgers direct een oordeel klaar hebben voor een deel toe aan invloed van de media. Men laat zich te snel door de media leiden en verdiept zich te weinig in de ander of in de context om een eigen mening te vormen vindt een

aantal deelnemers. Een andere deelnemer voegt toe dat ook social media invloed hebben op hoe mensen met elkaar omgaan. Het anonieme karakter van social media maakt het volgens deze deelnemer gemakkelijk mogelijk om anderen op een negatieve manier te benaderen:
M1: *Mensen luisteren erg veel naar de media. Er wordt maar wat geroepen. Er ontstaat angst. Iedereen gelooft alles maar. Ik vind de media erg slecht. Lees boeken zou ik zeggen en verdiep je erin voordat je iets zegt of vindt.*
M4: *Het samen leven. Luisteren naar elkaar. Interesse tonen in elkaar. Het word steeds minder.*
M2: *Er is ook sprake van veel ongenuanceerde opmerkingen op Facebook. Lekker achter je computer de meest lelijke dingen roepen. Ongenuanceerde houding van mensen.*
M6: *Mensen zijn steeds meer op zichzelf. Ik kom uit een buurt met een wij-cultuur. In de samenleving wordt dat minder.*

4.1.4 Zorgen over voorzieningen voor ouderen

Vooral in groep 2 komt de stand van zaken in de zorg ter sprake. Men maakt zich zorgen over de gevolgen van bezuinigingen in de zorg, met name voor ouderen. Men ziet zelf de gevolgen van de bezuinigingen of men kent verhalen van anderen. Enkele deelnemers noemen dat ouderen langer thuis 'moeten' blijven wonen, wat risicovol kan zijn of wat kan leiden tot eenzaamheid. Op dit punt is er volgens de deelnemers duidelijk sprake van een verslechtering voor een kwetsbare groep in de samenleving:
M9: *Demente patiënten moeten thuis blijven zitten. Ze krijgen maar 4 bezoeken per dag en verder weet je niet wat ze doen. Een kennis van mij weet niet het verschil tussen dag en nacht en hij gaat in de nacht wel eens op pad met de rollator.*
M5: *Mensen hebben geen mogelijkheden om boodschappen in huis te halen en er is eenzaamheid bij ouderen. Vroeger kwam er iemand een praatje maken, een sociaal werker ofzo. Die is wegbezuinigd. Facebook kan ook niet, want oude mensen kunnen daar niet mee overweg.*
M11: *Mensen worden minder mobiel. Mijn vrouw werkt in de thuiszorg. Als ze bij mensen komt zijn ze zo blij dat ze eindelijk iemand zien. Het is natuurlijk heel complex allemaal, maar er zijn schrijnende gevallen die meer zorg nodig hebben.*

Een deelneemster in groep 1 die in de thuiszorg werkzaam is, maakt zich ook zorgen over de gevolgen van bezuinigingen in de zorg. Haar ervaring is dat zorgverleners onder druk staan en dat mantelzorgers lang niet altijd in staat zijn om zorg te bieden:
M5: *Wat je eerder in twee uur deed moet nu in 1,5 uur doen. Bovendien wordt er teveel gerekend op mantelzorg. Ik heb met 5 kinderen geen tijd om mijn ouders ook nog te verzorgen.*

4.1.5 De balans opgemaakt: er wordt gezegd dat het beter gaat, maar men bemerkt nog geen effect

In beide groepen constateren de deelnemers dat zij vrijwel geen positieve kanten ten aanzien van de Nederlandse samenleving benoemd hebben. In groep 1 moedigt een deelnemer de anderen aan om allen ook een positief punt in te brengen. Hierop blijft het echter stil aan tafel. Deze deelnemer draagt zelf als voorbeeld aan dat hij actief is in een achterstandswijk in Zwolle en dat er in deze wijk veel meer sprake is van een onderling saamhorigheidsgevoel dan in de rest van de maatschappij:
M6: *Ik maak voor mezelf de maatschappij kleiner. Daar kan ik wat betekenen. Daarom zet ik me in in onze wijk. Onderlinge samenhorigheid, sociale cohesie, dat proberen wij te stimuleren. Dat zie je in weinig andere wijken.*
De deelnemers zien dit als een mooi initiatief maar niet als iets waar in de eigen leefomgeving behoefte aan is omdat men tevreden is met de mate van cohesie of met een beperkte mate van contact met buurtgenoten. Wie een bepaalde mate van contact met buurtbewoners prettig vindt, moet daar vooral wat mee doen. Maar men is tevens van mening dat we het van elkaar moeten accepteren als mensen meer op zichzelf willen zijn.
M3: *Wij wonen in een hele leuke wijk. Ik zou er niet weg willen. Ik ben zelf ook erg sociaal, maar niet iedereen is dat. En dat moet je ook accepteren.*
M5: *Is ook per cultuur verschillend.*
M2: *Ik kom uit een dorp naast Oranje. In een dorp kent iedereen elkaar. Ik vind de anonimiteit in Zwolle wel lekker.*
M3: *Het is ook allemaal persoonlijk. Wij nodigen ieder jaar iedereen uit voor een barbecue in de buurt. Als je dan niet mee doet dan heb je er wel last van. Maar dat moet je dan ook accepteren. Dat geldt voor de hele samenleving. Je hebt allerlei soorten mensen wonen, jong en oud en soms moet je ook gewoon wat van elkaar kunnen slikken.*

Ter afsluiting van dit onderdeel hebben we gevraagd aan de deelnemers in hoeverre men vindt dat het de goede kant op gaat in Nederland of de slechte kant. De stemming in groep 1 is:

- Goed: 2x
- Slecht: 6x

Dat het slechter gaat, baseert men op de volgende zaken:

- De manier waarop mensen met elkaar omgaan: *Dat mensen niet meer naar elkaar luisteren.*
- De stand van zaken in de zorg, dat wil zeggen bezuinigingen.
- Ontslagen of het noodgedwongen moeten zoeken naar een andere baan die niet aansluit bij jouw capaciteiten.
- Een deelnemer maakt zich zorgen over de mate van 'hufterigheid en intolerantie', maar relativeert de stand van zaken in de Nederlandse samenleving door te verwijzen naar crisissen op internationaal niveau. M1: *In Nederland gaat het zo vaak om geld. Alles gaat maar over de economie, maar er zijn ergere dingen dan geld. Er zijn zoveel crisissen op aarde, we zitten in een humanitaire crisis op het moment.*

De twee deelnemers die van mening zijn dat het de goede kant op gaat in de Nederlandse samenleving, zijn beide werkzoekend. Zij vinden beide dat het voor een groot deel aan jezelf ligt hoe 'goed of slecht' het gaat. Verder vindt een deelneemster dat we in Nederland kunnen spreken van goede sociale voorzieningen.

In groep 2 is de stemming als volgt:

- Goed: 3x
- Niet goed, niet slecht: 2x
- Slecht: 3x

Negatieve associaties schrijft men vooral toe aan het gegeven dat negatieve zaken over het algemeen meer impact hebben dan positieve thema's. Daarnaast heeft men het idee dat de media voornamelijk aan negatieve berichtgeving doen en positieve berichten minder snel onder de aandacht brengen. Daarnaast noemen meerdere deelnemers de jeugdwerkloosheid in als punt van zorg.
M15: *De jeugdwerkloosheid is weer gestegen. En dat terwijl wij allemaal langer moet doorwerken. Dat kan ik niet zo goed rijmen.*

Enkele deelnemers vinden het lastig om een keuze te maken. De deelnemers die aan de minder positieve kant zitten, schrijven dit vooral toe aan de gebeurtenissen rondom vluchtelingen. Men doelt op de impact die de vluchtelingenstroom zou kunnen hebben op de economie en op de reacties in het land:
M11: *Ambtenaren die bedreigd worden omdat ze voor de opvang van vluchtelingen hebben gestemd. Daar krijg je geen veilig gevoel van.*
M9: *Vluchtelingen binnen halen komt het economische herstel niet ten goede. Van de staatssecretaris vind ik het fout dat je op een bevolking van 350 inwoners 600 vluchtelingen toelaat.*

Deelnemers die vinden dat het de goede kant uitgaat zien financieel herstel en noemen bijvoorbeeld het herstel op de huizenmarkt. Enkele deelnemers laten ook relativerende geluiden horen:
M16: *We waren ook wel veel luxe gewend, vroeger hadden ze ook lang niet wat we de afgelopen jaren hadden.*
M11: *Ik ben naar Parijs geweest en daar zie je veel mensen bedelen, dat zie je hier weinig. Onder viaducten zijn bijna hele dorpen en dat zie je hier eigenlijk niet gebeuren.*
M9: *Gister was op het nieuws dat er meer scheidingen zijn. Dat is positief nieuws, financieel is het nu mogelijk om uit elkaar te gaan.*

4.2 VRAGEN UIT KWANTITATIEF ONDERZOEK

In de groepen zijn enkele vragen uit de COB-enquête voorgelegd die betrekking hebben op vluchtelingen. In beide groepen zijn twee uitspraken voorgelegd, waarvan er een verschilde per groep. In de tabel zijn de uitspraken en resultaten per uitspraak te zien.

De deelnemers hebben de volgende antwoorden gegeven.

Groep 1:

	Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Ik weet het niet
Er moet worden bezuinigd op de overheidsuitgaven in Nederland	1	2	1	2	2	-
Nederland moet meer vluchtelingen opnemen dan het nu doet	1	3	2	1	-	1

Groep 2:

	Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Ik weet het niet
Door immigratie en open grenzen dreigt Nederland te veel van zijn eigenheid te verliezen	-	3	-	3	2	-
Nederland moet meer vluchtelingen opnemen dan het nu doet	1	5	2	-	-	-

Er moet worden bezuinigd op de overheidsuitgaven in Nederland

De deelnemers vinden het lastig om een antwoord in te vullen. Zij vinden de term 'overheidsuitgaven' te breed ingestoken. Omdat men van mening is dat op bepaalde overheidsuitgaven wel bezuinigd mag worden en op andere overheidsuitgaven niet, weet men niet goed welk antwoord men moet geven. Bij de bespreking van de antwoorden blijkt dan ook dat de deelnemers vanuit verschillende perspectieven een antwoord hebben aangekruist. Over het algemeen vinden degenen die het met specifieke overheidsuitgaven niet eens zijn dat bezuinigd moet worden op overheidsuitgaven (antwoord 'eens' of 'zeer eens'). Degenen die het belangrijk vinden dat op bepaalde vlakken minder bezuinigd wordt, zijn het oneens met de stelling:

M3: *Wat zijn overheidsuitgaven? Zijn dat rotondes? Wat valt daaronder? Ik denk bij die uitgaven aan de uitgaven aan politici. Declaraties etc. Of gebouwen die ze neerzetten. Geef dat uit aan de zorg bijvoorbeeld. Dat zou ik beter vinden. Ik heb 'eens' ingevuld.*

M6: *Ik heb 'zeer eens' ingevuld. Als overheidsinstanties privatiseren dan kan het in een keer wel met minder geld en minder mensen.*

M5: *Ik begrijp de vraag eigenlijk niet zo goed. Er wordt wel bezuinigd op de zorg, maar tegelijkertijd worden er wel wegen aangelegd en worden er dure schilderijen gekocht. Mijn antwoord was 'weet ik niet'.*
M2: *Ik ben het oneens. Ik blijf het belangrijk vinden dat er geld naar de zorg gaat en voedselbank et cetera. Zorg dat de mensen in Nederland geen honger lijden.*

Door immigratie en open grenzen dreigt Nederland te veel van zijn eigenheid te verliezen
In de groep is discussie over wat de betekenis van 'eigenheid' is. Men vindt het moeilijk om te benoemen wat die eigenheid precies is. In hoeverre de eigenheid van Nederland verandert, is voor enkele deelnemers hierdoor lastig te beoordelen:
M16: *Ja, eigenheid. Dan denk ik we hebben al heel lang open grenzen. En ik vraag mij af of je je eigenheid daardoor verliest. Wat is die eigenheid, daar zocht ik een beetje naar.*
M6: *Werkethiek, hutspot, klederdracht, je kan het heel breed trekken. In Spanje heb je bijvoorbeeld manjana manjana. Hier wordt dat niet geaccepteerd.*

Uiteindelijk zijn de deelnemers het erover eens dat de toename van verschillende culturen in Nederland ertoe bijdraagt dat de eigenheid van Nederland verandert. Men vindt dit niet per definitie een slechte gedachte. Aan de andere kant geven de deelnemers wel toe dat men van nieuwkomers verwacht dat zij zich aanpassen aan de Nederlandse cultuur. Dat aanpassing niet (altijd) gebeurt, draagt er ook aan bij de Nederlandse cultuur enigszins verandert. Men denkt vooral in termen van 'culturele verschillen' en 'veiligheid':
M14: *Als wij ergens anders zijn passen wij ons aan. Dat verwachten wij van mensen hier ook.*
M10: *Wat vind je van mensen die hier wonen en geen woord Nederlands spreken bijvoorbeeld?*
M14: *Als ik in een wijk loop met veel allochtonen dan hoor ik heel veel verschillende talen om mij heen en dat voelt niet prettig.*
M10: *Ik voel me dan niet thuis. Bovendien houd ik mijn tas extra goed vast. Ik voel me dan onveilig. Slaat eigenlijk nergens op want heb geen negatieve ervaringen, maar toch.*

Nederland moet meer vluchtelingen opnemen dan het nu doet
In beide groepen is de stemming voornamelijk 'oneens' en neutraal. De argumentatie is in beide groepen vrijwel gelijk.

De zorgen betreffen vooral de mogelijke verdringing op de arbeidsmarkt en de woningmarkt. Men vindt vooral dat Nederland niet meer vluchtelingen moet opnemen omdat Nederland in de ogen van de deelnemers de aantallen wellicht niet aankan.

De problematiek van relatief grote aantallen vluchtelingen speelt zich vooral af in kleinere gemeenten. De deelnemers constateren dat de vluchtelingenstroom aldaar tot enige maatschappelijke onrust leidt. In de eigen omgeving ervaart men overigens geen 'vluchtelingenprobleem'. De deelnemers vertellen dat in Zwolle een opvanglocatie is en daar wel eens vluchtelingen rondom het gebouw zien. In de beginperiode was onder de Zwollenaren enige onrust over de komst van vluchtelingen, maar daar is momenteel geen sprake meer van. Er is zelfs discussie geweest over een voormalige veehal, de IJsselhallen, als opvanglocatie terwijl er voldoende andersoortige lege panden beschikbaar zijn. Wel zijn er enige zorgen over het bij elkaar plaatsen van een groot aantal vluchtelingen, mochten er meer vluchtelingen in de IJsselhallen bijkomen:

M9: *Bij de IJsselhallen staan ze vaak buiten. Als er nog meer binnenkomen terwijl je de huidige geen onderdak kunt bieden dan gaat er iets niet goed.*
M14: *Hutje mutje op elkaar gaat ook irritatie opleveren.*
M10: *Als je vraagt wie er persoonlijk last van heeft dan heeft eigenlijk bijna niemand dat. Ik merk er in praktijk weinig van en ik woon vlak naast een asielzoekerscentrum.*
M14: *Je hoort het continue maar ik merk er zelf eigenlijk niks van.*

De deelnemers zijn van mening dat de regering vooral in korte termijn oplossingen denkt. Men mist een lange termijn visie en maakt zich in beide groepen enigszins zorgen of de regering stilstaat bij de vraag wat het voor Nederland kan betekenen als er meer vluchtelingen komen en deze voor langere tijd in Nederland verblijven:
M16: *Er is (in Nederland, red.) niet genoeg controle op de grote hoeveelheid.*
M14: *We kunnen het nu al niet bolwerken en de onrust wordt alleen maar groter.*
M16: *Ik neem aan dat er over de hoeveelheden nagedacht is door meneer Rutte. Dat hoop ik tenminste.*
M10: *Een tijdje kunnen we ze wel onderdak bieden et cetera. Maar daarna, dat is het probleem. Er is al te weinig werk en woonruimte.*

Ook leeft in beide groepen de vraag of vluchtelingen in het toewijzen van een woning voorrang krijgen boven Nederlanders. Een aantal deelnemers is het hier absoluut niet mee eens en vindt dat de overheid de Nederlandse burger voorop moet stellen. Er is volgens hen ook sprake van landgenoten die dringend een (andere) woning nodig hebben.
M10: *Zijn er wel huizen en kan een Nederlander dat huis niet beter gebruiken?*
M14: *Het vluchtelingengedoe geeft geen veilig gevoel. Waar gaat dit toe leiden. We hebben zelf al zo weinig werk en huizen waar veel Nederlanders ook op wachten.*
M9: *Vluchtelingen binnenhalen komt het economische herstel niet ten goede.*
M6: *We nemen veel te veel op ons bord. Dat kunnen we niet aan. We verkeren in een crisis en nu halen we ons nog meer ellende op de hals. Dat zal in de toekomst slecht zijn voor de economie. Ik woon vlak bij de opvang. Ik heb grote vraagtekens bij de term vluchteling. Want volgens mij is niet iedereen vluchteling.*
M2: *Ja, er zitten ook vast wel gelukzoekers bij.*

De deelnemers hebben zoals de opmerkingen hierboven al laten zien moeite met het gegeven dat er ook 'vluchtelingen' zijn die om economische redenen het thuisland verlaten. Men vindt het belangrijk dat Nederland selectief is in het type vluchteling, met andere woorden enkel vluchtelingen accepteert die om veiligheidsredenen het thuisland ontvlucht zijn. Sommigen vragen zich af in hoeverre dit daadwerkelijk gebeurt. Een deelnemer heeft gehoord over mogelijke 'oorlogsmisdadigers of terroristen' die meekomen in de stroom en vindt dit bericht verontrustend:
M10: *Er komen mensen met verschillende motieven deze kant op. Er zijn plannen gevonden voor aanslagen. Het zijn niet alleen maar boeven maar ze zijn er wel.*

In groep 1 is een korte discussie tussen twee deelnemers. De een spreekt zich uit tegen (meer) vluchtelingen. Zijn mening is dat het grootste deel van de vluchtelingen om economische redenen het thuisland heeft verlaten. De poging van een andere deelneemster om zich in de situatie van de vluchteling uit oorlogsgebieden te verplaatsen, vindt bij de andere deelnemer geen gehoor. Ook met de opmerking dat vluchtelingen op den duur weer

terug willen naar hun thuisland is hij het niet eens. Hij blijft bij zijn punt dat te veel vluchtelingen misbruik maken van de situatie. Een andere deelnemer meent ook dat veel vluchtelingen naar 'het rijke westen' komen. M1 merkt op dat er (meer) opvang in de regio moet plaatsvinden. Deze deelnemer verbaast zich over de opstelling van buurlanden: *Wat er politiek gebeurt, vind ik gewoon schandalig*.

Enkele deelnemers in groep 2 zeggen zich te ergeren aan de eisen die sommige vluchtelingen stellen, of aan het klagen over de beschikbare voorzieningen als onderdak, eten en internet. Andere deelnemers relativeren deze opmerking en vinden dat dit soort zaken uitvergroot worden door de media.

4.3 VERDIEPINGSTHEMA: POSITIE VAN MBO'ERS IN WERK EN SAMENLEVING

Bij de start van het verdiepingsthema is allereerst aan de deelnemers gevraagd welke opleiding zij gevolgd hebben. De deelnemers benoemen elk het specifieke niveau van de opleiding die zij gevolgd hebben, wat in de meeste gevallen MBO-2, MBO-3 of MBO-4 is. Enkele deelnemers hebben een opleiding op een vergelijkbaar niveau gevolgd maar in deze periode was sprake van andere benamingen.

In de groepen hebben we vervolgens de volgende thema's besproken:
- Positie in het werk (4.3.1)
- Toekomst van het MBO en arbeidsmarktperspectief (4.3.2)
- Opleiding en leven lang leren (4.3.3)
- Positie in de samenleving (4.3.4)

4.3.1 Positie in het werk

De mbo'ers zien zichzelf als een groep werknemers die 'gewoon het werk doet', maar daarmee wel een belangrijk onderdeel van de organisatie vormt. Men noemt typeringen als:
- De 'gewone werknemer';
- 'Het voetvolk';
- 'MIP's': *Bij ons in het bedrijf noemen ze ons de MIP's, de most important people. Helaas krijgen we niet het meest uitbetaald.*

Ondanks het feit dat men zich een 'gewone werknemer' voelt, valt de trotse houding van de groep mbo'ers op. Mbo'ers zien zichzelf vooral als de doeners binnen organisaties en beschouwen dit als een waardevolle eigenschap voor succes binnen de organisatie. Enkele mbo'ers in groep 2 hebben zich naar eigen zeggen dankzij deze eigenschap weten op te werken op de arbeidsmarkt. Zo geven meerdere mbo'ers aan dat zij door hun werkervaring op het moment functioneren op een HBO werk- en denkniveau:
M16: *Ik heb Middelbare Hotelschool gedaan en daar heb ik nog steeds profijt van. Mbo'ers zijn vaak de doeners en hbo'ers de denkers. Ik denk dat doeners uiteindelijk meer bereiken dan denkers.*
M10: *Eens! Ik heb dezelfde opleiding gedaan. Uit mijn CV haal je niet dat ik HBO-niveau heb, maar dat heb ik wel door mijn werkervaring.*
M10: *Ik ben gewoon een 'middenmens', ik zal nooit hele intelligente dingen ontwikkelen… Nou en!*

De mbo'ers zien zichzelf door hun werkhouding tevens als een breed inzetbare en flexibele beroepsgroep. Diverse mbo'ers hebben tijdens hun arbeidsleven een 'switch' gemaakt en voeren op het moment een compleet ander beroep uit dan waarvoor ze zijn opgeleid. De meeste mbo'ers zien dit als voordeel van een beroepsopleiding die in hun ogen niet zozeer opleidt voor een specifiek beroep, maar waar men vooral competenties opdoet die in algemene zin nuttig zijn. Meerdere mbo'ers benoemen het 'selfmade' karakter van hun carrière, waaronder enkele mbo'ers die zelfstandig ondernemer zijn geworden. Een mbo'er is naast haar reguliere baan ook werkzaam als ZZP-er, een ander is eigenaar van zijn eigen zaak:
M6: *Als zelfstandige moet je zoveel mogelijk zelf doen en dat lukt door mijn scholing.*

M10: *Ik denk dat je op het MBO breder opgeleid bent. Je kunt meerdere kanten op. Iemand die autotechniek heeft gedaan kan ook andere dingen maken. Je wordt goed in alles maken, je wordt handig.*

In de groepen wordt meerdere keren met enig dedain gesproken over de groep hbo'ers waar ze in hun organisaties regelmatig mee te maken hebben. In vergelijking met hbo'ers voelen mbo'ers soms een zekere mate van onderwaardering en men vindt dat dat een HBO-opleiding nog niets zegt over de kwaliteit van medewerkers:
M16: *Hbo'ers hebben soms een soort arrogantie terwijl ze vaak helemaal niet zo goed functioneren.*
M2: *Wij hadden een stagiaire en die zei 'Ik word opgeleid om jouw manager te worden'. Nou, die mocht van mij meteen het bavianenhok schoonmaken!*
M1: *Het niveau van het HBO vind ik belabberd. Hbo'ers die bijvoorbeeld verschrikkelijk Engels spreken. Opleiding zegt ook niet zoveel. Kennis vergaar je zelf. En in de praktijk leer je heel veel.*

4.3.2 Toekomst van het MBO en arbeidsmarktperspectief

In de groepen zijn enkele stellingen uit de COB-enquête voorgelegd.

- Voor echte vakmensen zal er altijd werk zijn
- Het MBO heeft in de toekomst geen functie meer omdat banen op middelbaar niveau door automatisering en robotisering verdwijnen
- Voor de toekomst van Nederland is de kenniseconomie belangrijker dan de ambachtseconomie

In de tabel zijn de resultaten per stelling te zien.

	Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Ik weet het niet
Voor echte vakmensen zal er altijd werk zijn	-	2	2	8	3	1
Het MBO heeft in de toekomst geen functie meer omdat banen op middelbaar niveau door automatisering en robotisering verdwijnen	2	12	1	1	-	-
Voor de toekomst van Nederland is de kenniseconomie belangrijker dan de ambachtseconomie	1	8	4	1	1	1

Na het invullen van de antwoorden is over de stellingen gediscussieerd. Hierbij zijn we ook ingegaan op de vorm waarin de stellingen zijn opgesteld en hoe men deze geïnterpreteerd heeft. Men name de tweede en de derde stelling vonden mbo'ers wat lastiger te beantwoorden. Ook bleek men de stellingen op verschillende manieren te interpreteren.

Conclusie stelling 1: Voor echte vakmensen is er altijd werk
Bijna alle mbo'ers zijn het eens met de stelling. De discussie in de groepsdiscussies focust zich op het punt wat precies 'echte' vakmensen zijn. Enkele mbo'ers twijfelen over de stelling omdat zij zien dat bepaalde beroepsgroepen onder druk staan als gevolg van de automatisering en uitbesteding aan lagelonenlanden. Dit is voor hen aanleiding om de stelling met neutraal of oneens in te vullen. Tegelijkertijd zijn deze mbo'ers het eens met de rest en ontstaat er binnen de groepen overeenstemming over de stelling dat er binnen bepaalde beroepsgroepen altijd behoefte zal zijn aan echte vakmensen, waarbij men vooral doelt op ambachtelijke maakberoepen:
M16: *Neutraal. Ik hoop dat het zo is. Er zijn wel branches waarbij alles geautomatiseerd wordt, daarom twijfel ik een beetje. In de horeca is dat anders. In sommige groepen zal het dus wel altijd nodig zijn maar niet in alle branches.*
M9: *Als goed vakman zal je altijd werk hebben. Een goede timmerman is een vakman, een goede schoenmaker bijvoorbeeld ook.*
M10: *Als je maar goed bent in wat je doet, dan ben je een vakman.*
M16: *Vakmensen zijn voor mij de ambachtsmensen, timmerman enzo. Maar of er altijd werk zal zijn, daar gaat het volgens mij een andere kant op. Veel gaat machinaal. Daarnaast word er ook veel uitbesteed naar andere goedkopere landen.*

Conclusie stelling 2: Het MBO heeft ook in de toekomst bestaansrecht, maar staat wel onder druk
Bij de tweede stelling geven de mbo'ers aan dat er niet zomaar over 'het MBO' gesproken kan worden, aangezien het MBO bestaat uit een zeer breed pallet aan opleidingen. Dat er als gevolg van automatisering en robotisering minder behoefte is aan bepaalde beroepsgroepen is evident voor de mbo'ers. Dat het gehele MBO geen functie meer zou hebben in de toekomst als gevolg van deze ontwikkelingen, vinden vrijwel alle mbo'ers veel te stellig. Vanwege deze stelligheid zijn vrijwel alle mbo'ers het (zeer) oneens met de stelling. Zelfs de mbo'er die het eens is met de stelling, geeft als nuancering dat zij een bedreiging ziet van een aantal specifieke beroepsgroepen als gevolg van automatisering en robotisering. Dat het MBO ook in de toekomst een (belangrijke) functie zal blijven vervullen staat voor mbo'ers buiten kijf.
Een gedeelte van de discussie uit groep 2:
M9: *Eens, maar dan vooral voor productiemedewerkers.*
M10: *Neutraal, sommige opleidingen wel maar ook een heleboel niet. Hele lastige vraag, MBO is te groot en te breed.*
M11: *Ik kijk naar mijn eigen zoon, die doet een MBO-opleiding. Hij is elektricien en dat kun je niet automatiseren. De kwaliteit heeft een extra dimensie. Dat kan een robot niet.*

Ook in groep 1 komt de onmisbare rol van mbo'ers op tafel. Men is hier van mening dat deel van het werk overgenomen wordt als gevolg van automatisering en robotisering, maar dat er altijd mensenwerk nodig blijft om de boel draaiende te houden:
M2: *Echt een onzinnige stelling, lang niet alles kan met een robot!*
M6: *Bovendien moet een robot ook weer geprogrammeerd worden.*
V: En wat vind jij? Jij had het tenslotte over camera's waardoor je baan wellicht zal verdwijnen
M4: *Ik dacht meer aan echte robotisering, robots die het werk overnemen.*
M6: *Ik geloof wel dat er later in de zorg veel geautomatiseerd word. Maar dan meer communicatiemogelijkheden enzo. Niet zozeer robots.*
M7: *Alles is al geautomatiseerd. Er zijn bijna geen fysieke loketten meer, alles gaat online.*

M1: Bij veel autofabrieken gaat alles al met robots. Bij ons is dat nog niet aan de orde op dit moment. Het gevaar dreigt wel. Maar ik denk niet dat het MBO daardoor overbodig wordt. Wat moet je anders met de jongeren die het hoge onderwijs niet aan kunnen.

Conclusie stelling 3: De kenniseconomie wordt belangrijker, maar kan niet zonder ambachtseconomie

De mbo'ers hebben veel moeite met het antwoord op de stelling: 'Voor de toekomst van Nederland is de kenniseconomie belangrijker dan de ambachtseconomie'. Ten eerste is niet iedereen helder wat er precies bedoeld wordt met de termen 'kenniseconomie' en 'ambachtseconomie'. Dit zijn voor de mbo'ers containerbegrippen zonder een duidelijke afbakening. Enkele mbo'ers zijn van mening dat ambachtelijke beroepen juist gepaard gaan met veel kennis van zaken en dat het een niet zonder het andere kan. Uit groep 2:
M11: *Hoever gaat die scheiding tussen kenniseconomie en ambachtseconomie? Als je naar Nederland kijkt dan merk je dat wij in staat zijn hele goede producten te leveren. De ambacht heeft een sterke poot, maar kennis is daarbij ook belangrijk.*
M10: *De een kan niet zonder het andere, je hebt kennis nodig om een ambacht goed uit te voeren.*

Daarnaast vraagt men zich af wat precies bedoeld wordt met de bewoording 'belangrijker' in de stelling. Dit leidt tot verschillende interpretaties onder de mbo'ers. Enkele mbo'ers interpreteren de stelling als ware ambachtelijke beroepen minder belangrijk dan kennisberoepen. Hier is men het doorgaans niet mee eens, omdat men van mening is dat ambachtelijke beroepen hun eigen unieke waarde vertegenwoordigen. Anderen interpreteren de bewoording 'belangrijker' in de zin dat er in de toekomst meer behoefte is aan kennisberoepen ten koste van ambachtelijke beroepen. Hier zijn de mbo'ers het over het algemeen juist weer mee eens, omdat zij in hun dagelijkse leven allemaal wel enige voorbeelden van deze verschuiving zien. In groep 1 verloopt de discussie als volgt:
M8: *Ik had eens, maar nu ik nog een keer kijk ben ik het oneens met de stelling. Ambacht is net zo belangrijk als de kennis. Ik denk dat de Nederlandse economie nu meer gebaseerd is op kennis, maar ik vind dat niet belangrijker.*
M5: *Ik weet het niet, ik kan niet kiezen. Neutraal. Ambacht is denk ik belangrijker dan kennis, maar kennis is ook weer belangrijk. Daarom weet ik het ook niet zo goed.*
M6: *Het doen en het denken is beide belangrijk, maar ik denk wel dat het denken belangrijker is dan het doen.*
M7: *Ik hoop dat ik het goed begrepen heb. Ik denk niet dat het één belangrijker is dan het andere.*

Een fragment uit de discussie in groep 2:
M16: *Ik heb kennis gelezen als HBO en ambacht als MBO. Zo heb ik het gelezen*
M10: *Ik ook inderdaad.*
M15: *Ik denk dat we steeds meer naar een kenniseconomie gaan.*
M9: *Dat zie je ook bij Phillips. Die ontwikkelen voornamelijk en de productie besteden ze uit.*

Mbo'ers zien de toekomst met vertrouwen tegemoet ondanks bedreigingen
Na de stellingen focust de discussie zich in beide groepen op de positie van mbo'ers op de huidige en toekomstige arbeidsmarkt. Naast de trend richting meer automatisering en robotisering constateren mbo'ers nog een tweetal bedreigingen op de arbeidsmarkt.

Ten eerste signaleert men dat er sprake is van verdringing van mbo'ers door Hbo'ers op de arbeidsmarkt:
M10: *Je ziet dat er op het moment veel hbo'ers worden aangenomen op MBO-functies.*
M15: *Klopt.*
M11: *Er zijn veel hbo'ers die onder hun niveau solliciteren.*
M16: *Een hbo'er kan wel solliciteren op een MBO-functie maar andersom niet. Het is ook een kostenverhaal. Een afgestudeerde hbo'er is helemaal nog geen inkomen gewend en vindt een lager MBO-inkomen nog niet zo erg. Een ervaren mbo'er is wel inkomen gewend.*
M13: *Ik heb lang gesolliciteerd. Maar ik merkte met mijn MBO dat het wel moeilijk was. Ze vragen vaak HBO. Terwijl ik best wel ervaring heb.*

Ten tweede ziet men een verschuiving van arbeid naar lagelonenlanden, die een bedreiging kunnen vormen voor bepaalde beroepen op mbo-niveau. Enkele mbo'ers noemen voorbeelden uit de praktijk:
M9: *Het vakgebied maakt ook veel verschil. Bij ons worden alleen Hbo'ers en academici aangenomen tegenwoordig. Ik werk inmiddels op HBO-niveau. Wij besteden daarnaast ook veel dingen uit aan India. Dat is veel goedkoper, waarom zou je het dan zelf nog doen?*
M16: *Je hebt ook hele call centers in Zuid-Afrika.*

Ondanks de bedreigingen voor arbeid op MBO-niveau die men om zich heen ziet, maken de mbo'ers zich tegelijkertijd weinig zorgen over de toekomst. Men heeft in hoge mate het gevoel dat er altijd voldoende arbeidsmarktkansen zullen zijn voor mensen met de juiste instelling. De mbo'ers zien zichzelf als breed opgeleide doeners die hierdoor een flexibele positie kunnen innemen op de arbeidsmarkt. Daarbij vindt men het positief dat er niet alleen wordt gekeken naar de opleiding die iemand genoten heeft:
M16: *Ik vind competenties belangrijker dan de papieren kennis. Er is een hele tijd geweest dat het allemaal om papiertjes ging maar er is ook een periode geweest dat er naar competenties werd gekeken. Dat vind ik goed!*
M10: *Ik heb wel het idee dat ze nu meer waarde hechten aan de persoon dan aan de papieren en je CV.*

4.3.3 Opleiding en leven lang leren

Mbo'ers zijn van mening dat zij niet zozeer voor een specifiek beroep zijn opgeleid, maar dat zij in de opleiding vooral de competentie 'doener' hebben opgedaan. Men schrijft dit toe aan de praktijkgerichtheid van het MBO-onderwijs. De mbo'ers zijn dan ook van mening dat de praktijkgerichte component, zoals stages en werk/leertrajecten van het MBO gewaarborgd moet worden, nu en in de toekomst. Enkele mbo'ers zijn van mening dat de praktijkcomponent in bepaalde studies tekort schiet, bijvoorbeeld in de studies van hun eigen kinderen of van kinderen van bekenden. Andere mbo'ers noemen daarentegen voorbeelden van opleidingen waar de praktijkcomponent juist wel sterk geïntegreerd is. Gezamenlijk constateert men hierbij dat het MBO-onderwijs erg breed is en dat de ene opleiding de andere opleiding niet is.

M1: *Het MBO-onderwijs kan beter en zou meer op de praktijk gericht moeten zijn. Er is in Nederland een tekort aan technische mensen. Meer praktijkgericht onderwijs en bedrijven die zich in het onderwijs mengen.*
M3: *Mijn dochter geeft les op het Cibap, dat is juist heel praktijkgericht. Creatieve mensen die veel handwerk doen. Ik denk dat dat heel goed is, dat is niet door een robot te vervangen.*
M5: *Mijn zoon doet autotechniek op het MBO.*
M3: *Dat is ook heel praktijkgericht inderdaad, dat vind ik erg goed!*
M8: *Ik vind niet dat het MBO geen toekomst heeft doordat robots dingen zouden vervangen. Dat is niet zo. Door de praktijkervaring in het MBO heb je een voorsprong op mensen van de havo. Het MBO heeft wel een toekomst, vooral de praktische beroepen.*
M6: *Samenwerking met het bedrijfsleven is heel belangrijk.*

Leven Lang Leren
De meeste mbo'ers zijn niet direct bekend met de term 'Leven Lang leren'. Wel vinden de meeste mbo'ers het belangrijk om goed opgeleid te zijn en bij te blijven leren. Dit blijkt echter doorgaans niet een bewuste strategie maar veeleer een logische bijkomstigheid bij het werk. Slechts een enkele mbo'er neemt zelf het initiatief om een opleiding of cursus te verrichten, maar men maakt veelal wel gebruik van de mogelijkheden die de werkgever hen aandraagt, vaak ook omdat deze een verplichtend karakter hebben of omdat er werkinhoudelijke ontwikkelingen zijn. Een fragment uit groep 1:
M6: *Leven lang leren, is dat hetzelfde als je bent nooit te oud om te leren?*
M1: *Je zou wel moeten, als je jezelf niet ontwikkelt dan ga je achter lopen. En ik vind het leuk om me te verdiepen in dingen die ik leuk vind. Heeft vaak niks met mijn werk te maken.*
M4: *Je moet wel. Wij moeten verschillende cursussen doen, dat is verplicht.*
M2: *Inderdaad verplichte jaarlijkse cursussen vanuit het werk, die ken ik ook.*

Een fragment uit groep 2:
M9: *Blijven leren is zeer belangrijk. Er is steeds nieuwe software, dus als ik niet mee ga dan houdt het voor mij op. Ik krijg vanuit het bedrijf jaarlijks cursussen, maar ik mag zelf ook graag dingen uitzoeken.*
M15: *Zal wel moeten, anders ga je achter lopen. En vooral onze afdeling. Ons word qua opleiding wel weinig aangeboden, alles moet een beetje uit eigen initiatief. Ik moet nog maar een jaar dus ik doe niet zoveel meer aan opleiding.*
M12: *Ik moet om de 5 jaar een cursus doen en elk jaar EHBO, maar dat zijn eigenlijk verplichtingen.*
M14: *Ik ben wel leergierig. Als er iets nieuws is wil ik daar wel direct alles van weten en een cursus volgens of zo. Anders sta je stil en kom je niet meer mee.*

Men ziet het opleiden van werknemers als een gedeelde verantwoordelijkheid van werknemer en werkgever. De overheid wordt door een enkeling een meer faciliterende rol toegedicht. Zo noemt een mbo'er het voorbeeld van haar werkloze man voor wie zij als gezin op dit moment geen geld hebben voor omscholing richting een andere baan. Zij ziet hier een taak weggelegd voor de overheid.
M16: *Mijn man komt alleen maar vacatures voor koks tegen. Mijn man heeft dus gekeken of hij zich niet kan omscholen maar dat kost 6000 euro. Hij heeft geen werk dus dat is niet te betalen. Je moet zelf ook investeren in je ontwikkeling, maar je moet het wel kunnen bekostigen.*

M14: *Ik herken wel wat zij zegt. Het is heel duur. Zeker als je werkloos bent. En wie garandeert je dan een baan want je hebt dan geen ervaring.*
M10: *Het UWV ziet natuurlijk ook die vacatures voorbij komen en ziet goede mensen die thuis zitten, dus een beetje investeren als maatschappij is dan prima denk ik!*

4.3.4 Positie in de samenleving

De mbo'ers zien zichzelf in hoge mate als een middengroep in de samenleving. Bij een aantal van hen leeft een gevoel dat men hierdoor enigszins tussen het wal en het schip valt bij de verdeling van de lusten en de lasten. Aan de bovenkant in de samenleving ziet men groepen die het goed hebben en in staat zijn om goed voor zichzelf te zorgen. Als uitwas van dit verschijnsel noemt men 'graaiers' die zichzelf hoge bonussen toebedelen. Aan de onderkant ziet men groepen die profiteren van het sociale zekerheidsstelsel, waarbij men om zich heen ook vormen van misbruik van deze voorzieningen ziet. Als middengroep ziet men dientengevolge het verschil met de rijken in de samenleving groeien, terwijl men constateert dat het verschil met de groepen aan de onderkant beperkt is. Een fragment uit groep 1 over de bovenkant van de samenleving:
M2: *Ik vind het wel belachelijk dat het geld altijd word weggehaald bij de middenmoot. Mensen die meer verdienen moeten maar meer betalen.*
M3: *Ik moet natuurlijk niet alleen maar naar mezelf kijken, maar ik denk soms inderdaad wel dat het bij de mensen wordt weggehaald die het al niet zo breed hebben.*
M1: *Meer nivelleren en de inkomens naar elkaar toebrengen. De kloof tussen arm en rijk word steeds groter. Er heerst een graaicultuur, gouden handdrukken van een paar ton bij directeuren!*

Een fragment uit groep 1 over de onderkant van de samenleving:
M16: *Mensen die niet werken hebben het beter dan de mensen die wel werken. Die hebben recht op alles, zoals zorgtoeslag.*
M8: *Ik heb veel vrienden met een Wajong uitkering en dat vind ik niet terecht. Ze krijgen een hele hoge uitkering in vergelijking met mijn salaris. En ze kunnen naar arbeidsvermogen best werken.*
M6: *In Nederland word je op alle manier geremd om maar vooruit te komen.*

In groep 2 is men iets minder genuanceerd en komt de frustratie het misbruik van sociale voorzieningen door de onderkant van de samenleving ter sprake:
M10: *Als je net boven modaal zit raakt het je wel hard. Je moet veel betalen en je kan net niet meer gebruik maken van toeslagen en andere regelen. Dat voel je financieel wel heel goed. Dat is niet prettig!*
M10: *Veel mensen maken misbruik van de voorzieningen. Die poepen alleen maar kinderen uit en willen ook helemaal niks. Daar kan ik slecht tegen.*
M15: *Sommige mensen trekken de ene subsidie na de andere en die verdommen het om te werken. Dat geldt voor alle mensen, zowel hoog- als laagopgeleid.*

4.4 AFSLUITENDE OPMERKINGEN VAN DE DEELNEMERS

Aan het einde van de focusgroepen is gevraagd wat men het meest van belang vindt om aan de regering mee te geven[2].

M9: *Ik vond het heel leuk, een hele open discussie. Mijn tip: luister naar het volk, wat het volk ervan vindt.*

M10: *Leuk en interessant! Tip: de overheid moet meer werken met referenda en daar dan ook echt waarde aan hechten. Meer luisteren naar het volk. In de praktijk wordt dat misschien lastig, maar goed…*

M16: *Ik vind dit een diepgaand onderwerp. Dat vind leuker als een onderzoek over producten bijvoorbeeld. Als overheid moet je meer van dit soort sessies organiseren.*

[2] In groep 1 was er geen tijd meer om deze vraag te stellen.

CONCLUSIES

5 CONCLUSIES

Meer negatieve dan positieve stemming
Net als in de voorgaande edities blijven de zorgen over de Nederlandse samenleving overheersen. De berichten die deelnemers uit de media vernemen over een economisch herstel zijn in de dagelijkse praktijk nog weinig voelbaar. Hoewel van mening dat de economische crisis over het hoogtepunt heen is, ziet men vooral nog de negatieve gevolgen van de crisis in de vorm van bezuinigingen op verschillende vlakken. Met name de bezuinigingen in de zorg baren de deelnemers zorgen. Men ziet dit als teken van een afbrokkelende sociale zekerheid, hoewel men ook van mening is dat de sociale zekerheid in Nederland redelijk goed geregeld is in vergelijking met het buitenland. Bijkomende zorgen die de boventoon voeren in de discussie over de stand van zaken van de Nederlandse samenleving zijn de toestroom van vluchtelingen en de toenemende verruwing in de samenleving, een verruwing die juist ook terug te zien is in het huidige publieke debat over vluchtelingen.

Zorg over vluchtelingen uit Syrië
Sprekend over de stand van de Nederlandse samenleving voert de actualiteit deze keer de boventoon. De vluchtelingenstroom uit Syrië houdt de gemoederen behoorlijk bezig en is een belangrijk punt van zorg voor de Nederlandse burgers. Men vraagt zich af of Nederland wel berekend is op de grote hoeveelheid vluchtelingen en in hoeverre de opvang ten koste gaat van de eigen welvaart. De welvaart die toch al behoorlijk onder druk staat als gevolg van de economische crisis van de laatste jaren. Daarnaast is er zorg over de aard van de vluchtelingen die naar ons land komen. Door meerdere deelnemers wordt vermoed dat er veel gelukszoekers en mogelijk ook terroristische elementen ons land binnenkomen.

Tegelijkertijd vinden veel deelnemers het ook een morele plicht om vluchtelingen in nood op te vangen. Veel deelnemers missen de medemenselijkheid in het publieke debat over vluchtelingen en storen zich aan de ongenuanceerdheid van politici aan de rechterkant van het politieke spectrum.

Onderlinge onverdraagzaamheid
De deelnemers maken zich in het algemeen zorgen over de onderlinge omgangsvormen in de samenleving. Men maakt zich zorgen over de afbrokkelende solidariteit tussen burgers en men stoort zich behoorlijk aan de ongenuanceerde wijze waarop veel discussies gevoerd worden. Als voorbeelden noemt men bijvoorbeeld de ‘zwartepietendiscussie’ of het huidige debat over vluchtelingen, waarbij men constateert dat politici en de media een grote rol spelen in de negatieve toonzetting bij dit soort discussies. Daarnaast constateert men dat social media een laagdrempelig podium bieden voor uitingen van onverdraagzaamheid.

Thema mbo

Mbo'ers zien in de praktijk een aantal ontwikkelingen die hun positie op de arbeidsmarkt bedreigen zoals automatisering/robotisering, verdringing op de arbeidsmarkt door hoger opgeleiden en de verplaatsing van arbeid naar lage lonen landen. Desondanks zien de meeste mbo'ers hun toekomstige positie op de arbeidsmarkt met vertrouwen tegemoet. Men is van mening dat men dankzij de praktijkgerichte component in het MBO een werkhouding heeft opgedaan die hen goed in staat stelt om met een veranderende arbeidsmarkt om te kunnen gaan. Men ziet het MBO voornamelijk als een scholingsvorm die 'doeners' voortbrengt, wat men een brede en waardevolle competentie vindt om verder te komen op de arbeidsmarkt. Daarbij is men van mening dat er altijd ruimte is voor werknemers die hun vak goed verstaan.

Mbo'ers bezitten een duidelijk groepsgevoel en voelen zich in hoge mate een middengroep. Daarbij is men van mening dat men als hardwerkende middengroep enigszins tussen de wal en het schip valt bij de verdeling van de lusten en de lasten. Men ziet dat de hoogste inkomensgroepen goed voor zichzelf zorgen, waarbij men de bonussen die de top van het bedrijfsleven zichzelf toekent als navrante voorbeelden opvoert. Daarnaast constateert men dat er voor de laagste inkomensgroepen allerlei sociale voorzieningen zijn getroffen. Men is van mening dat het verschil tussen hardwerkende burgers en mensen met een uitkering hierdoor behoorlijk klein is geworden wat misbruik in de hand werkt.

BIJLAGEN

Zwolle
Locatie:

	Naam	m/v	Lft	Gezinssituatie	Opl	Beroep
M1	Willy	M	43	Getrouwd, geen kinderen	MBO	Assemblagemonteur
M2	Cobi	V	36	Getrouwd, geen kinderen	MBO	Werkzoekend; vroeger Import-en export medewerker
M3	Lynda	V	64	Getrouwd, 2 kinderen	MBO	Werkzoekend; vroeger Receptioniste
M4	Herman	M	53	Alleenstaand, geen kinderen	MBO	Gehandicaptenzorg
M5	Fatima	V	41	Getrouwd, 5 kinderen	MBO	Thuiszorg
M6	Marten	M	38	Alleenstaand, 2 kinderen	MBO	Zzp; Automaten exploitatie
M7	Pieter	M	31	Alleenstaand, geen kinderen	MBO	Sportschool
M8	Shimara	V	24	Thuiswonend, geen kinderen	MBO	Productiemedewerkster

Zwolle
Locatie:

	Naam	m/v	Lft	Gezinssituatie	Opl	Beroep
M9	Rob	M	57	Getrouwd, 5 kinderen	MBO	Technisch consultant
M10	Mariska	V	38	Samenwonend, 1 kind	MBO	Zzp; Sales- en Marketingactiviteiten
M11	Wietze	M	53	Getrouwd, 4 kinderen	MBO	Shopbegeleider
M12	Maarten	M	30	Getrouwd, geen kinderen	MBO	Hoofdconducteur
M13	Marjolijn	V	28	Samenwonend, geen kinderen	MBO	Koerier
M14	Astrid	V	40	Getrouwd, 2 kinderen	MBO	Receptioniste
M15	Hans	M	59	Alleenstaand, 2 kinderen	MBO	Helpdeskmedewerker
M16	Nicole	V	36	Getrouwd, 1 kind	MBO	Management assistant

Silodam 1a, 1013 AL Amsterdam, Telefoon 020-6238512, e-mail: info@ruigroknetpanel.nl, www.ruigroknetpanel.nl, KvK 34135878, BTW 809001469B01, Bank 659170264, ISO 9001 certificaat sinds 1997, lid van Research Keurmerkgroep sinds 2002

TOPIC LIST

SCP / COB OKTOBER 2015

ZWOLLE, 15 OKTOBER 2015

Introductie (10 minuten)

- Uitleg doel onderzoek: we gaan het hebben over de stand van zaken in de Nederlandse samenleving. Wat gaat er goed of minder goed? In opdracht van het Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Uitleg situatie: opname, meekijk, anonimiteit deelname, notulist, objectieve gespreksleider
- Uitleg spelregels:
  - er is geen sprake van goed of fout
  - we hoeven het niet met elkaar eens te zijn, ga met elkaar de discussie aan
  - we laten elkaar uitpraten
- Voorstelronde: wie ben je, thuissituatie, wat doe je in het dagelijkse leven (beroep en sector / voornaamste bezigheid)

Deel 1: De Nederlandse samenleving anno 2015: de stand van zaken (35 minuten)

- Wat zijn de gedachten over de Nederlandse samenleving anno nu? We wijzen een voor een de deelnemers aan: als ik zeg 'de Nederlandse samenleving', waar denk je dan als eerste aan? Noem de eerste term / associatie / typering die in je opkomt. Elke deelnemer wordt twee of drie keer aangewezen en noemt de eerste associatie. *We noteren de genoemde ontwikkelingen op post-it's die we op een flipover plakken.*
- Kort plenair bespreken en de balans opmaken. Wat hebben we allemaal gehoord (welke onderwerpen en sentimenten)? *Het onderwerp 'vluchtelingen' nog niet uitgebreid behandelen, dit komt later.*
  - Waar baseert men de meningen op (eigen ervaringen, ervaringen van anderen, media)?
- Indien nog niet ter sprake gebracht:
  - De economie: hoe zou men de situatie nu omschrijven / in vergelijking met de afgelopen jaren? Beter of niet? Waaraan merkt men dat? In je persoonlijke leven? Wie wel/niet?
  - Ligt de crisis achter ons of nog niet?
    - Hoe is men zelf door de crisis heen gekomen / hoe komt men hier doorheen?
    - Zelf gevolgen ondervonden / moeten inleveren (werk, huis, bezuinigingen)?
    - Hoe ervaren; bang voor wat kon komen of niet druk over gemaakt?
  - Internationale kwesties: situatie in het Midden-Oosten, terreurdreiging, Griekenland
- Wat gaat over het algemeen goed in de Nederlandse samenleving? (clusteren op flipover)
- Wat zijn negatieve ontwikkelingen in de Nederlandse samenleving? (clusteren op flipover)

- Welke van alle onderwerpen / ontwikkelingen vindt men het meest belangrijk? Welk(e) heeft het meeste impact op je eigen leven?
- In hoeverre gaat het de goede dan wel de slechte kant op met de Nederlandse samenleving? Welk gevoel overheerst? (handen omhoog)
  - Wat ligt hieraan ten grondslag?
- Zijn er zaken waar men trots op is? (Nederland in een commercial)

Deel 2: Enquêtevragen (20 minuten)
- De respondenten beantwoorden ieder voor zich, op papier, de vragen uit de enquête
- Groep 1: variant A:
  - Er moet worden bezuinigd op de overheidsuitgaven in Nederland
  - Nederland moet meer vluchtelingen opnemen dan het nu doet
- Groep 2: variant B:
  - Door immigratie en open grenzen dreigt Nederland te veel van zijn eigenheid te verliezen
  - Nederland moet meer vluchtelingen opnemen dan het nu doet
- Hoe heeft men de vraag geïnterpreteerd?
- Welk antwoord heeft men gegeven? Waarom (waar denkt men voornamelijk aan)?

Deel 3: Posities en perspectieven van werkende mbo'ers (50 min)
Jullie zijn uitgenodigd omdat jullie allen een mbo 2+ achtergrond hebben. We gaan het hebben over hoe jullie tegen werken, onderwijs en de arbeidsmarkt aankijken.

Positie in werk (10 min)
- Rondje: opleiding en in hoeverre maakt men daar in de huidige functie gebruik van?
- Hoe kijkt men aan tegen het werk dat men doet / het eigen beroep?
- Hoe ervaart men de eigen positie in de organisatie?
  - Waar staat men in de organisatie, hoe ziet men de eigen plek?
  - Waar maakt men (en directe collega's) zich druk om? Wat speelt er?
  - Welke kansen en bedreigingen ziet men?
- Hoe kijkt men aan tegen de samenwerking met lageropgeleiden en met hogeropgeleiden?

Toekomst van het middelbaar onderwijs en arbeidsmarktperspectief (20 min)
- Stellingen 'toekomst van het middelbaar beroepsonderwijs' op papier invullen:
  - Voor echte vakmensen zal er altijd werk zijn
  - Het MBO heeft in de toekomst geen functie meer omdat banen op middelbaar niveau door automatisering en robotisering verdwijnen
  - Voor de toekomst van Nederland is de kenniseconomie belangrijker dan de ambachtseconomie
- In de discussie naar aanleiding van stellingen:
  - Hoe kijkt men tegen onderwijs in Nederland aan? MBO specifiek? Hoe ging het vroeger, hoe is het nu? Wat gaat goed, wat minder?
  - Hoe ziet men de genoemde stellingen voor zichzelf?
  - Ziet men op de arbeidsmarkt veranderingen als het gaat om banen van middelbaar opgeleiden?
  - Zorgen of baan / werk straks nog wel zal bestaan?

- Wat merkt men zelf van veranderingen op de arbeidsmarkt (bijvoorbeeld door globalisering en automatisering/robotisering)?
- Zou men de kinderen of jongeren aanraden hetzelfde vak te kiezen?
- Zou men de kinderen een mbo-opleiding aanraden?
- Hoe kinderen / huidige leerlingen mbo voorbereiden op veranderingen op de arbeidsmarkt?

Opleiding en een leven lang leren (5 min)

- In hoeverre behoefte aan blijven ontwikkelen? Waarom?
- Leven Lang Leren; bekend? *Toelichting: De overheid vindt het belangrijk dat iedereen blijft leren en zich blijft ontwikkelen om ook in de toekomst verzekerd te zijn van een baan. De arbeidsmarkt verandert en bepaalde banen zullen verdwijnen. Er zullen ook weer nieuwe banen bij komen, maar het is nog niet duidelijk welke soort banen dat zullen zijn.*
- Hoe kijkt men hier tegenaan?
  - Voelt men zich aangesproken? Waarom wel/niet?
  - Op welke manier wil men verder ontwikkelen; een hogere opleiding, een bredere opleiding of meer specialisatie? Waarom?
  - Wat is nodig voor principe van LLL? Bij wie moet het initiatief en de verantwoordelijkheid liggen? Waar lopen jullie tegenaan?
- Streven overheid = zo hoog mogelijk opgeleid want hoe hoger opgeleid, hoe meer kans op werk, een goed inkomen, autonomie, gezondheid en levensgeluk
  - Reactie; herkenbaar?

Positie in de samenleving (15 min)

Als daar aanleiding toe is, merken we tijdens deze discussie op dat er zorgen zijn dat mbo'ers als middengroep over het hoofd worden gezien. Hoe ervaart men dit zelf?

- Hoe kijkt men aan tegen het huidige overheidsbeleid (verdeling van lasten en lusten in de samenleving)?
- Waar ziet men zichzelf / Positie als belastingbetaler?
- Maakt men gebruik van / komt men in aanmerking voor bepaalde regelingen? Of valt men wel eens / vaak buiten regelingen?
- Welke kansen en bedreigingen ziet men in relatie tot hoger- en lageropgeleiden?
  - Waar is men als middelbaar opgeleide trots op? Wat zijn positieve kanten?
  - Wat ervaart men als minder positief?
- Hoe ziet men de positie als mbo'er in de samenleving?
  - Ziet men zichzelf als een (midden)groep?
  - Hoe ervaart men dit? Voelt men zich gewaardeerd of niet? Waar merkt men dit aan?
- Identificeert men zich meer met hoger- of lageropgeleiden?

Afsluiting (5 minuten)

- Wat vindt men ervan dat de regering dit soort onderzoek laat uitvoeren?
- Wat moet de regering leren van jullie, wat wil men dat de regering hoort?
- Bedanken
- Vergoeding overhandigen